

АДАПТАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ І ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

© 2014 ПЕТРУШЕВСЬКА В. В.

УДК 336.02

Петрушевська В. В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів

Процес євроінтеграції України передбачає реалізацію цілої низки заходів, спрямованих на гармонізацію й уніфікацію таких складових фінансової політики, як: грошово-кредитна, фінансова й валютна політики, а також інституціональні умови даного процесу для нашої країни. Метою дослідження є вивчення основних аспектів фінансової інтеграції України в Європейське співтовариство. Міжнародна фінансова інтеграція поглиблюється в усьому світі, особливо серед країн з розвинутою економікою. Основним наслідком міждержавної інтеграції для країн є зменшення кількості доступних інструментів фінансової політики, які можуть бути застосовані для цілей макроекономічної стабілізації. Зокрема, країни не зможуть повноцінно використовувати грошово-кредитну політику для згладжування негативних наслідків економічної кризи, а основним інструментом фінансової стабілізації буде фінансова політика. Якщо розглядати євроінтеграційний шлях розвитку України й можливість переходу національної економіки до інноваційного типу, акцент у формуванні фінансової політики повинен зміщуватися у бік бюджетно-податкового регулювання. Особливу увагу в процесі євроінтеграції України необхідно приділити розвитку вітчизняного фінансового ринку. Фінансова політика повинна бути спрямована на задоволення інтересів широких верств населення. Успіх фінансової політики обумовлює розвиток реального сектора економіки, що приводить до розширення бази оподаткування і зміцнення стратегічних позицій України на міжнародній арені.

Ключові слова: фінансова політика, фінансова політика, грошово-кредитна політика, фінансова система, глобалізація, інтеграція, Європейський Союз, Єврозона

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Петрушевська Вікторія Вікторівна – кандидат наук з державного управління, доцент, доцент, кафедра фінансів, Донецький державний університет управління (вул. Челюскінців, 163а, Донецьк, 83050, Україна)

Email: petrushevskaya@list.ru

УДК 336.02

УДК 336.02

Петрушевская В. В. Адаптация финансовой политики Украины к условиям глобализационных и евроинтеграционных процессов

Процесс евроинтеграции Украины предусматривает реализацию целого ряда мероприятий, направленных на гармонизацию и унификацию таких составляющих финансовой политики, как: денежно-кредитная, фискальная и валютная политики, а также институциональные условия данного процесса для нашей страны. Целью исследования является изучение основных аспектов финансовой интеграции Украины в Европейское сообщество. Международная финансовая интеграция усиливается во всем мире, особенно среди стран с развитой экономикой. Основным следствием межгосударственной интеграции для стран является уменьшение количества доступных инструментов финансовой политики, которые могут быть применены для целей макроэкономической стабилизации. В частности, страны не смогут полноценно использовать денежно-кредитную политику для сглаживания отрицательных последствий экономического кризиса, а основным инструментом финансовой стабилизации будет фискальная политика. Если рассматривать евроинтеграционный путь развития Украины и возможность перехода национальной экономики к инновационному типу, акцент в формировании финансовой политики должен смещаться в сторону бюджетно-налогового регулирования. Особое внимание в процессе евроинтеграции Украины необходимо уделить развитию отечественного финансового рынка. Финансовая политика должна быть направлена на удовлетворение интересов широких слоев населения. Успех финансовой политики обуславливает развитие реального сектора экономики, что приводит к расширению базы налогообложения и укреплению стратегических позиций Украины на международной арене.

Ключевые слова: финансовая политика, фискальная политика, денежно-кредитная политика, финансовая система, глобализация, интеграция, Европейский Союз, Еврозона

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Петрушевская Виктория Викторовна – кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент, кафедра финансов, Донецкий государственный университет управления (ул. Челюскинцев, 163а, Донецк, 83050, Украина)

Email: petrushevskaya@list.ru

Petrushevska V. V. Adaptation of Financial Policy of Ukraine to the Conditions of Globalization and European Integration Processes

The process of European integration of Ukraine provides for the implementation of a number of measures aimed at the harmonization and unification of these components of the financial policy: such as monetary, fiscal and currency policies, and institutional conditions of the process for our country. The aim of the research is to study the basic aspects of financial integration of Ukraine into the European Community. International financial integration intensifies around the world, especially among the advanced economies. The main consequence of interstate integration for countries is the reduction of the number of available instruments of financial policy, which can be applied for the purposes of macroeconomic stabilization. In particular, the country is not able to fully use monetary and credit policy to smooth the negative effects of the economic crisis and the main instrument of financial stabilization is fiscal policy. If we consider the path of development of Ukraine's European integration and the possibility of moving the national economy to the innovative type, the emphasis in shaping financial policy should shift towards fiscal regulation. Particular attention in the process of European integration of Ukraine should be given to the development of the domestic financial market. Financial policy should be aimed at satisfying the interests of the general public. The success of fiscal policy leads to the development of the real economy, leading to an expansion of the tax base and strengthening Ukraine's strategic position in the international arena.

Key words: Financial policy, fiscal policy, monetary and credit policy, financial system, globalization, integration, European Union, Eurozone

Pic.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Petrushevska Viktoriia V. – Candidate of Sciences (State Administration), Associate Professor, Associate Professor, Department of Finance, Donetsk State University of Management (vul. Chelyuskintsev, 163a, Donetsk, 83050, Ukraine)

Email: petrushevskaya@list.ru

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних економіко-політичних тем останнього часу є проблема економічної та фінансової інтеграції між різними країнами. Прикладами такого роду процесів є утворення різноманітних торговельних союзів, укладення міждержавних угод за різними соціально-економічними питаннями, валютна інтеграція окремих країн тощо. Найбільш показовими прикладами успішності економічної інтеграції, безсумнівно, є Європейський Союз (ЄС) і Європейський валютний союз (Єврозона). При цьому основна увага громадськості в наш час приділяється питанням розширення ЄС і Єврозони за рахунок включення нових країн, зокрема України. Разом із тим, подальший розвиток процесу євроінтеграції України дещо призупинився внаслідок високої значущості політичного фактора. Слід зазначити, що найчастіше відсутність політичного компромісу обумовлена економічною сутністю розглянутих проблем. У такій ситуації необхідною умовою є пошук механізмів, які можуть застосовуватися державою для стабілізації коливань економічної кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування фінансової політики розглядалася в роботах багатьох учених [1 – 3; 7 – 11]. Однак, зазначене питання стосовно України, особливо в рамках припущення щодо її валютної інтеграції, вивчене недостатньо. Аналіз даного питання дозволить ще глибше дослідити фінансові аспекти можливої євроінтеграції України, проаналізувати негативні сторони цього процесу та відтак більш чітко окреслити перелік переваг і ризиків для нашої країни.

Мета дослідження – вивчення ключових аспектів фінансової інтеграції України в ЄС, включаючи такі напрямки, як фіскальна й грошово-кредитна політика, зовнішньоторговельні операції й основні наслідки валютної інтеграції з погляду фінансового сектора економіки.

Основна частина дослідження. Значна частина світових фінансових потоків пов'язана з обслуговуванням міжнародного руху товарів і послуг, а також із прямими закордонними інвестиціями капіталу. Лібералізація цієї частини капіталів, що переміщуються по світу, у різній формі виявилася ефективною й сприятливо позначилася на багатьох національних економічних системах. Всі ці явища вказують на стрімкий розвиток фінансової глобалізації. Під фінансовою глобалізацією розуміється зростаючий взаємозв'язок країн усього світу внаслідок зростаючого обсягу й розмаїтості трансграничних трансакцій фінансових продуктів, послуг і міжнародних потоків капіталу, швидкої та широкої дифузії фінансово-телекомунікаційних технологій [1]. Розробка нових фінансових інструментів, дерегулювання національних фінансових ринків і розвиток міжнародних банків та інших фінансових інститутів породили функціонуючу нині глобальну фінансову систему, до якої залучено всі країни світового співтовариства. Міжнародна фінансова інтеграція поглиблюється в усьому світі, особливо серед країн з розвинутою економікою.

Глобальні трансформації сучасної світової і національних фінансових систем можна охарактеризувати наступними факторами [2]:

- стрімкий розвиток процесу транснаціоналізації економічних зв'язків, інтеграція національних фінансових ринків;

- відносне ослаблення регулювання світових фінансових ринків (при збільшенні їхніх обсягів і оборотів операцій, приросту конкуренції між ними);
- розширення світової фінансової системи за рахунок входження до світової економіки країн, що розвиваються (зростає глобальна нестабільність);
- постійне збільшення величезної маси капіталів (включаючи потоки капіталів між країнами), крайня рухливість яких (обумовлена зростанням швидкості переказів з одного ринку на інший) створює напружене становище;
- високий ступінь концентрації фінансових ресурсів як на макроекономічному (бюджетні системи держав і міжнародних організацій), так і на глобальному (міждержавна економічна інтеграція, включаючи її фінансову й валютну складові) рівні;
- тенденція до концентрації капіталів, зростаюча автономізація глобальних комерційних і фінансових конгломератів;
- зростання інтенсивності фінансових трансакцій, високий ступінь мобільності та взаємозв'язки на фінансових ринках;
- різноманіття фінансових інструментів, високий ступінь їхнього динамізму тощо.

Основним наслідком міждержавної інтеграції для країн є зменшення кількості доступних інструментів фінансової політики, які можуть бути застосовані для цілей макроекономічної стабілізації. Зокрема, країни Єврозони вже не зможуть використовувати грошово-кредитну політику для згладжування негативних наслідків асиметричних шоків, оскільки пріоритети фінансової політики будуть визначатися виходячи з потреб усього інтеграційного співтовариства з метою підтримки економічної стабільності й стійкості єдиної валюти. До вступу в Єврозону відновлення внутрішньої (інфляція й безробіття) і зовнішньої (рівновага платіжного балансу) рівноваг може здійснюватися за рахунок зміни внутрішнього попиту (зміна грошової пропозиції або процентної ставки, зміна фіскальної політики) і сальдо платіжного балансу.

Отже, основним інструментом фінансової й економічної стабілізації для країн Єврозони в короткостроковій і середньостроковій перспективах є фіскальна політика (передбачається твердість цін і заробітних плат у короткостроковому й середньостроковому періодах). За наявності впливу на економіку асиметричного шоку насамперед будуть задіяні автоматичні стабілізуючі властивості фіскальної політики (так звані властивості автоматичного стабілізатора): за незмінної податкової системи економічний спад буде супроводжуватися зростанням бюджетних витрат і зниженням бюджетних доходів. Якщо ж спостережуваний стабілізаційний ефект виявиться недостатнім, то додаткова зміна податкового законодавства або системи соціальної підтримки населення дозволить підвищити ефективність фіскальної політики (дискреційна фіскальна політика) [3].

Крім того, однією з умов міждержавної інтеграції є високий рівень економічної й фінансової інтеграції між країнами. Зокрема, це стосується інтегрованості фінансових систем, які поряд із фіскальною політикою можуть також сприяти згладжуванню негативних наслідків асиметричних шоків. Відсутність обмежень на рух капіталу

між країнами сприяє підвищенню ліквідності фінансової системи союзу, а відтак її стійкості до негативних впливів, а також підвищенню доступності фінансових ресурсів для країн, що перебувають у стані економічного спаду й потребують додаткових фінансових ресурсів, зниження витрат по залученню запозичень і волатильності відсоткових ставок як у номінальному, так і в реальному вираженні.

Одним із головних питань є те, яким чином держава повинна використовувати фінансову політику – необхідно прагнути до синхронізації податкової системи та системи соціального забезпечення чи можна діяти винятково виходячи з національних потреб, чи оптимально вводити обмеження на величину основних бюджетних показників і обсяги державних запозичень або це буде лише погіршувати економічне становище країни в періоди рецесії. Важливим є також аналіз стабілізуючої ролі фінансового сектора.

Отже, в умовах активізації євроінтеграційних процесів в Україні особлива увага в сфері фінансової політики повинна приділятися такому її напрямку, як фіскальна політика. Окремі особливості фіскальної політики дозволяють стверджувати, що продумані податкова й бюджетна політики можуть досить ефективно виконувати функції макроекономічної стабілізації в короткостроковому й середньостроковому періодах. Однак слід зазначити, що фіскальна політика не завжди є гнучким інструментом макроекономічної стабілізації в рамках інтеграційних об'єднань. Більше того, систематичне використання даного інструмента стабілізації призводить до нагромадження державної заборгованості та формування стійкості бюджетного дефіциту.

Аналіз проблеми стійкості приводить до висновку щодо необхідності введення обмежень на параметри фіскальної політики. Зокрема, ця теза знайшла своє відбиття в Маастрихтській угоді, підписаній країнами Європейського валютного союзу. Відповідно до цієї угоди, країнам не дозволено мати дефіцит бюджету більш ніж 3 % ВВП, тоді як обсяг сукупного державного боргу не може перевищувати 60 % ВВП [4].

Трохи пізніше основні положення Маастрихтської угоди були доповнені так званою «процедурою надлишкового дефіциту», описаною в більш пізньому докумен-

ті – Угоді про стабільність і зростання (PCP – Stability and Growth Pact). По-перше, країнам рекомендувалося проводити політику збалансованого бюджету або профіциту в середньостроковому періоді (3 роки), що в умовах економічного спаду дозволяло бюджетній системі ефективно виконувати роль автоматичного стабілізатора. По-друге, в Угоді зазначалося, що при досить тривалому економічному спаді фактичні показники можуть перевищити встановлені нормативи, що вимагатиме проведення жорсткості фіскальної політики й може підсилити негативні макроекономічні тенденції. Для усунення цієї можливості в Угоді визначаються «виняткові умови», за яких установлені нормативи можуть бути порушені. Наприклад, країнам дозволялося мати дефіцит бюджету більш ніж 3 % ВВП, якщо падіння валового внутрішнього продукту становило більш ніж 2 % протягом розглянутого періоду. Якщо ж падіння ВВП становить від 0,75 до 2 % ВВП, то дефіцит також може бути оголошений «винятковим», якщо при цьому країна покаже, що економічний спад обумовлений несподіваною зміною економічної ситуації або є наслідком негативних економічних тенденцій у минулому. По-третє, відносно країни буде розпочато процедуру «надлишкового дефіциту», якщо порушення встановлених нормативів не було визнано обґрунтованим.

Показники бюджетного дефіциту й державного боргу відносно до ВВП України за період 2008 – 2012 рр. представлено на рис. 1.

Отже, Маастрихтська угода й Угода про стабільність і зростання свідчать про те, що фіскальна політика країн Євросоюзу повинна здійснюватися в умовах обмежень. Суть даного твердження полягає в наявності негативних наслідків для Євросоюзу у випадку некерованого зростання дефіциту бюджету й державного боргу в одній або декількох країнах-учасниках.

Зокрема, негативний ефект пов'язаний із тим, що збільшення бюджетного дефіциту й державного боргу в одній із країн Євросоюзу може відбитися на величині процентних ставок на території союзу, а отже й витратах із залучення запозичень для інших його членів [7].

По-перше, країна, що має необмежено зростаючий бюджетний дефіцит, буде змушена розміщувати боргові

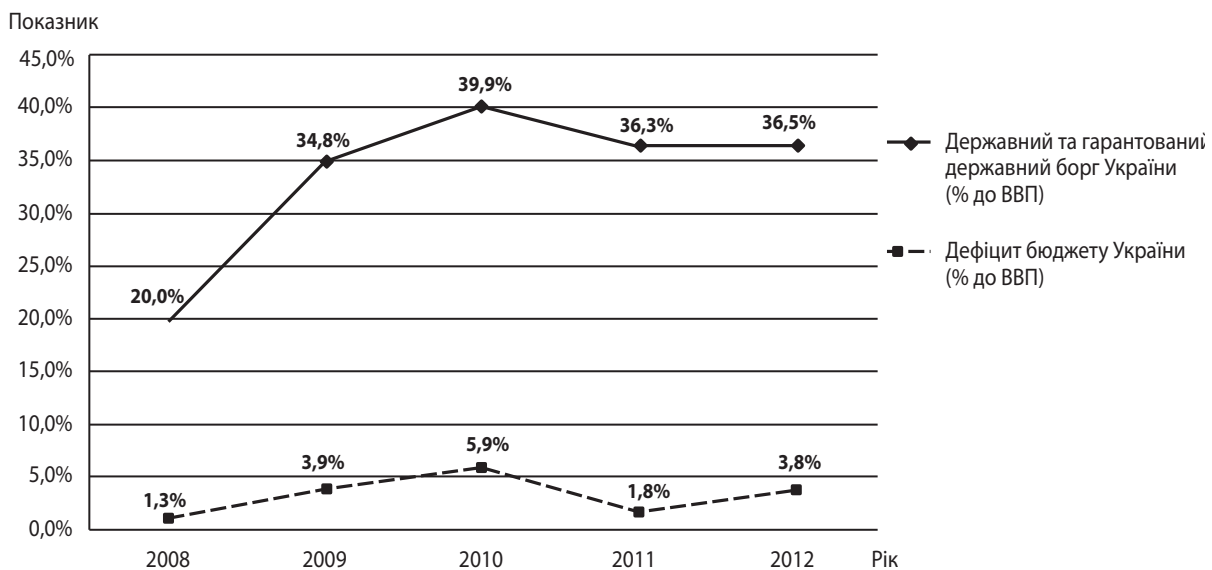

Рис. 1. Динаміка бюджетного дефіциту й державного боргу України [5; 6]

папери на фінансовому ринку союзу, що чинитиме тиск на ціни облігацій і відтак викликати зростання ринкових процентних ставок. Це, у свою чергу, приведе до збільшення витрат інших країн союзу з обслуговування їх власних боргових зобов'язань і вимагатиме проведення жорсткості фіскальної політики.

По-друге, виникнення проблеми стійкості бюджетного дефіциту в одній із країн інтеграційного об'єднання вимагатиме від інвестора проведення оцінки ризику дефолту й виплати відповідної премії за даний вид ризику. Для цього інвестори повинні зрозуміти, в якій мірі змінюється ймовірність настання дефолту за зобов'язаннями країни, що є членом інтеграційного об'єднання. У наш час країни можуть оголосити дефолт за своїми зобов'язаннями або явно, припиняючи здійснення платежів за існуючим боргом, або неявно за рахунок несподіваної інфляції й девальвації національної валюти [8]. При цьому зазвичай другий спосіб використовується набагато частіше незалежними державами, що контролюють діяльність національного центрального банку.

Разом із тим, наявність описаного негативного наслідку інтеграції значною мірою залежить від рівня розвитку фінансових ринків. Припущення щодо ефективності фінансових ринків дозволяє зробити висновок, що інвестори будуть розглядати проблему стійкості бюджетного дефіциту окремої країни як її власну проблему, а не проблему всього інтеграційного об'єднання, тому вартість запозичень зросте тільки для даної країни й залишиться незмінною для всіх інших країн союзу. Іншими словами, у випадку ефективного фінансового ринку для кожної країни союзу буде існувати своя процентна ставка, що відбиватиме ризику даної країни як позичальника. Крім того, за умови ефективності фінансового ринку інвестори будуть усвідомлювати, що можливість позичати кошти в поточному періоді обмежена можливістю збирати податки в майбутньому, тому вони будуть обмежувати позики країнам, які мають надлишковий обсяг боргового портфеля [9].

Як вже зазначалось, розвиток процесу євроінтеграції України неминуче викличе прискорення процесів фінансової інтеграції. Підтвердженням цього, наприклад, є доповідь представників Європейського центрального банку [10]. Істотне підвищення фінансової інтеграції на території ЄС супроводжувалося збільшенням «глибини» і «ширини» фінансових ринків, а також зниженням премії за валютний ризик і частково макроекономічних ризиків внаслідок стабілізації економічної політики. Крім того, спостерігалось значне зростання окремих сегментів фінансового ринку. Тому доцільно проаналізувати кожний із сегментів фінансового сектора окремо. Можна припустити, що менше проблем виникатиме з інтеграцією ринку державних запозичень. Так, боргові папери різних країн після завершення інтеграції можна розглядати як субститути.

Більше труднощів може виникнути з інтеграцією ринку корпоративного боргу. Законодавство країн відносно корпоративного сектора буде розрізнятися (стандарти звітності, принципи оподаткування, захист прав інвесторів, законодавство в галузі злиття й поглинань тощо). Із цієї причини облігації виробників схожі за своїми характеристиками продукції імовірно не можна розглядати як схожі

активи. Тому наявність розбіжностей у динаміці цін таких активів буде пояснюватися лише ризиком непередбачених змін у законодавчій базі, що регулює оподаткування корпоративного сектора або інші аспекти діяльності компаній. Схожі проблеми будуть спостерігатися на ринку акцій: існуючі розходження в нормативно-правовій базі й інших галузях будуть перешкоджати проведенню адекватної оцінки акцій емітентів із різних країн.

Найменш інтегрованим сегментом фінансового ринку країн Єврозони є банківський сектор. Міждержавна активність банків залишається на вкрай низькому рівні, що сильно контрастує з іншими галузями економіки. Після введення єдиної валюти відсутність значних просувань в галузі підвищення банківської інтеграції було обумовлено наявністю національних регуляторів.

Відсутність єдиного регулюючого органу обмежує подальшу інтеграцію сектора банківських послуг на території Єврозони.

Важливість фінансової інтеграції пояснюється тим, що поряд із фінансовою політикою фінансовий сектор може виконувати роль механізму, що згладжує негативні наслідки асиметричних шоків. Це можна продемонструвати на прикладі моделі двох країн (А і Б), одна з яких підпала під вплив негативного шоку (зрушення попиту із продукції країни А на продукцію країни Б). Припустимо, що фінансові ринки обох країн повністю інтегровані. Шок викличе падіння (зростання) доходів компаній країни А (країни Б), що приведе до зниження (росту) котирувань їхніх акцій на фондовій біржі. Оскільки фондовий ринок повністю інтегрований, частина акцій країни А (країни Б) буде перебувати у власності в резидентів країни Б (країни А), і тому резиденти країни Б також відчують падіння вартості акцій компаній країни А. Отже, падіння доходів власників акцій компаній із країни А буде компенсовано зростанням доходів за акціями компаній із країни Б. Іншими словами, буде відбуватися перерозподіл ризиків між резидентами обох країн.

Аналогічні міркування можна привести відносно ринку облігацій, ринку іпотечних кредитів й інших банківських послуг. У всіх випадках фінансовий ринок буде розподіляти ризик між країнами – членами інтеграційного об'єднання за допомогою зміни вартості активів країн-емітентів: рівень добробуту жителів країни, що відчула вплив негативного шоку, знизиться в меншому ступені, ніж валовий дохід країни. Навпроти, рівень добробуту жителів країни, що відчула вплив позитивного шоку, виросте в меншому ступені, ніж валовий дохід. Однак інструменти фінансового ринку незначною мірою можуть застосовуватися в Україні. Так, рівень розвитку вітчизняного фінансового ринку є вкрай низьким, на торговельних майданчиках обертається незначна кількість активів. Що стосується ринку банківських послуг, то й у даному напрямку інтеграція є досить слабкою, що також пояснюється недостатньою розвиненістю цього сегмента фінансового сектора.

Іншими словами, особливу увагу в процесі євроінтеграції України необхідно приділити розвитку вітчизняного фінансового ринку, оскільки саме цей напрямок фінансової політики зможе забезпечити виконання перерозподільної й стабілізуючої функції фінансів у державі.

Адаптація фінансової політики до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів передбачає чітке визначення цілей такої політики (рис. 2), а також принципів розробки її основних напрямків (табл. 1).

Отже, головна мета фінансової політики держави повинна бути єдиною для всіх рівнів влади (державного, регіональних і місцевого), для всіх суб'єктів. Такою метою виступає стабільний соціально-економічний розвиток країни. Реалізація фінансової політики повинна передбачати зростання фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні суб'єктів господарювання, сприяти створенню міцної фінансової основи діяльності органів влади для реалізації завдань і функцій, покладених на державу, забезпечувати стабільність суспільного виробництва з метою поліпшення економічного становища держави й соціального захисту населення.

Україна багато років перебувала в умовах гострої системної кризи. Триваючий спад промислового виробництва, різке скорочення платоспроможного попиту підприємств і населення, звуження грошової маси призвели до масового зубожіння широких верств населення.

У результаті, на думку багатьох аналітиків-економістів до основних завдань фінансової політики України в період сучасних перетворень можна віднести: забезпечення умов для формування максимально можливих фінансових ресурсів; установлення раціонального, з погляду держави, розподілу і використання цих ресурсів; організацію регулювання й стимулювання економічних і соціальних процесів фінансовими методами; розробка інструментів фінансового механізму і його розвиток відповідно до мінливих умов економічного середовища; створення ефективної концепції фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку.

Держава для впливу на економічний розвиток, досягнення стійкого розвитку економіки об'єктивно змушена застосовувати весь набір наявних у неї інструментів і методів фінансової політики: грошово-кредитне регулювання, міжбюджетне й бюджетно-податкове регулювання тощо, а також ураховувати цілу низку факторів: соціальних, політичних, демографічних, екологічних, технологічних, інфраструктурних [11]. Причому, якщо розглядати євроінтеграційний шлях розвитку України й можливість переходу національної економіки до інноваційного типу, акцент у формуванні фінансової політики все більше зміщується в бік бюджетно-податкового регулювання.

Висновки й пропозиції подальшого розвитку.

Отже, для ефективного розвитку фінансової політики важливо забезпечити погодження її монетарної та фіскальної складових. Фінансова політика повинна бути спрямованою на задоволення інтересів широких верств населення. Успіх фінансової політики перебуває в площині макроекономічного зростання на основі розвитку реального сектора економіки, що приводить до розширення бази оподаткування, і зміцнення стратегічних позицій України на міжнародній арені. При аналізі проблеми адаптації фінансової політики до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів, основну увагу необхідно приділити наступним аспектам, які вкрай важливі з погляду підтримки стабільності фінансової системи й усієї економіки країни.

По-перше, стабілізаційні функції фінансової політики й, насамперед, її властивість автоматичного стабілізатора будуть сприяти ефективній протидії негативним шокам за умови прогресивності фіскальної системи за доходами і витратами. Поняття «прогресивність фіскальної системи» використовується відносно податків (трансфертів), величина яких зростає у відносно більшій (меншій) пропорції, ніж зростання деякого показника доходу. Приміром, еластичність податків за показником ВВП більше 1 означає, що зростання (падіння) ВВП спричинить зростання (падіння) податкових надходжень у відносно більшій пропорції. Аналогічно, прогресивність трансфертів показує, що зі зростанням ВВП величина трансфертів, що виплачуються державою, знижується у відносно більшій пропорції. Зазначимо, що важлива саме властивість автоматичного стабілізатора, оскільки стабілізаційні функції фіскальної системи ефективні лише протягом коротко- і середньострокового періоду, коли дискреційні фіскальні міри не можуть бути швидко використані або їхня ефективність буде набагато нижчою.

По-друге, використання фіскальної політики для цілей макроекономічної стабілізації може призвести до зростання дефіциту бюджету, у випадку, якщо країна перебуває в несприятливих макроекономічних умовах. При цьому, якщо до початку економічного спаду країна вже мала дефіцит держбюджету, то можливості для використання фіскальних інструментів будуть обмежені.

По-третє, при виникненні бюджетного дефіциту держава буде змушена шукати джерела його покриття. Традиційно як такі джерела розглядаються: зміна податкового законодавства, що дозволяє збільшити податкові надходження, додаткова емісія грошей, а також запозичення на внутрішньому або зовнішньому ринках. Перший спосіб вимагає досить тривалого періоду погоджень і затверджень, тому, швидше за все, не буде ефективним на відносно коротких часових проміжках. Другий – повинен використовуватися у виняткових випадках, оскільки його застосування призведе до зростання інфляційного тиску в економіці, що саме по собі може суперечити цілям стабілізаційної політики та викликати збільшення дефіциту. Відтак, найбільш доступним у коротко- і середньостроковому періодах засобом фінансування бюджетного дефіциту є запозичення на зовнішньому й / або внутрішньому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовченко Н. Г. Факторы развития и современные тенденции глобализации / Н. Г. Вовченко, Н. В. Фадеева // Финансовые исследования. – 2006. – № 13. – С. 1 – 22.
2. Бурцев В. В. Основной конкурентный потенциал страны-системы в условиях финансовой транснационализации / В. В. Бурцев // Финансовый менеджмент. – 2001. – № 6. – С. 3.
3. Tanzi V. (2005). Fiscal Policy and Fiscal Rules in the European Union // CESifo Forum, 3.
4. Введення євро: критерії конвергенції // Офіційний сайт Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/index_en.htm
5. Статистичні матеріали по стану державного боргу України // Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

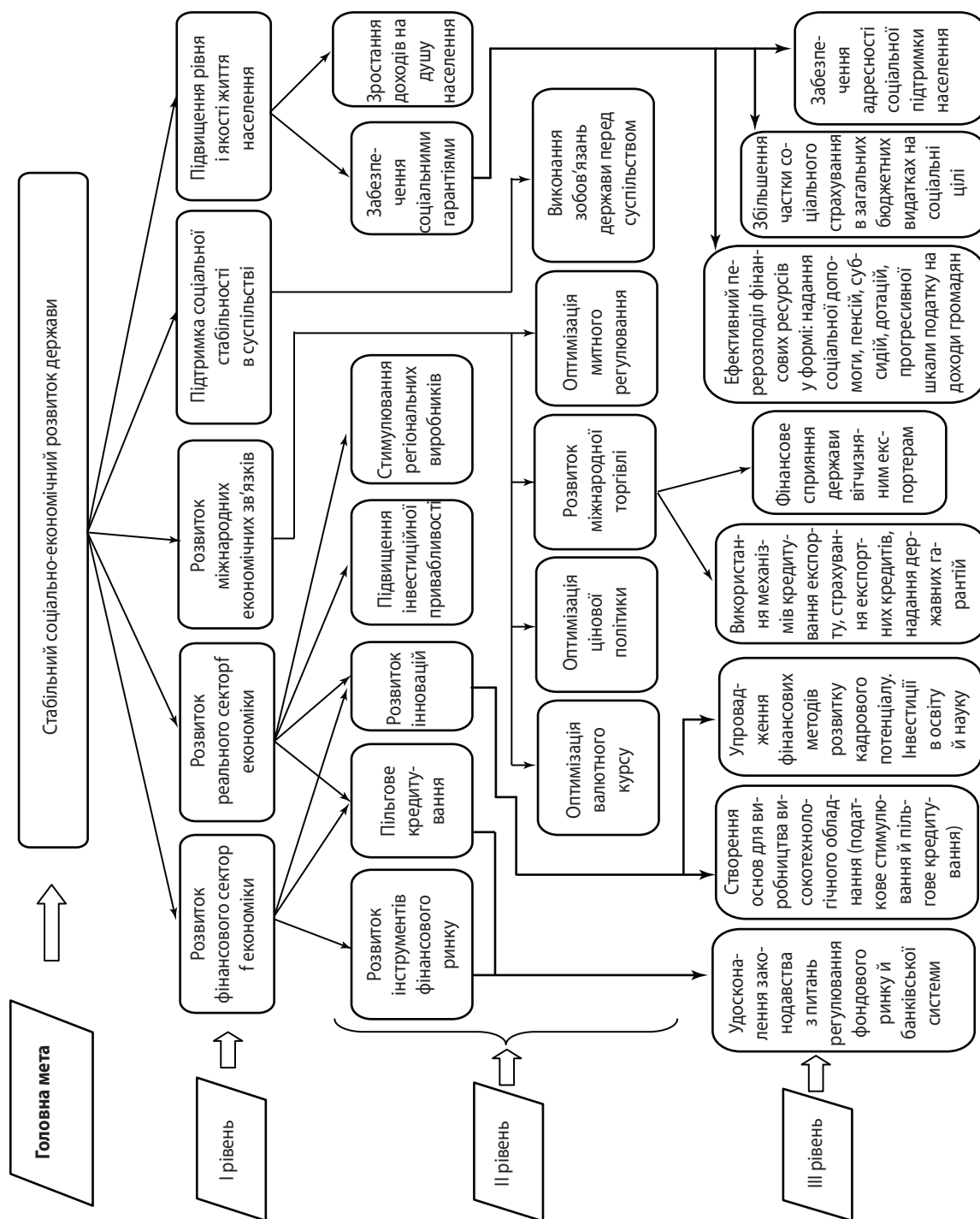

Рис. 2. Дерево цілей формування фінансової політики держави

Основні принципи фінансової політики держави

Назва принципу	Змістове наповнення
Науковий підхід	Розробка концепції фінансової політики повинна відповідати умовам економічного розвитку держави, стадії економічного циклу й положенням фінансової науки, урахувати закономірності суспільного розвитку
Прогнозування можливих наслідків	Обґрунтованість висунутих заходів й майбутніх рішень з фінансових питань розвитку країни повинна базуватися на відповідних розрахунках, що дозволяють визначити не тільки загальну вартість витрат держави на реалізацію поставлених цілей і завдань фінансової політики, але й оцінити їхні фінансові наслідки
Урахування накопиченого досвіду	Виявлення як її позитивних підсумків, так і негативних наслідків реалізації фінансової політики в попередньому періоді, які можуть негативно впливати на подальший розвиток економіки держави
Чітке визначення макроекономічних показників	Показники повинні служити орієнтиром для оцінки ефективності фінансової політики, що припускає проведення фінансової політики, націленої на результат.
Урахування національних і географічних особливостей	Урахування зазначених особливостей має безпосередній вплив на результативність політики в галузі міжбюджетних відносин і вибір пріоритетів політики бюджетних витрат на регіональному та муніципальному рівнях
Комплексний підхід	Припускає узгодження цілей і завдань бюджетної політики, політики в галузі державного соціального страхування, фінансової політики в галузі фінансів суб'єктів господарювання, їхній взаємозв'язок. При цьому названі складові елементи фінансової політики повинні бути орієнтовані на досягнення загальної мети економічного розвитку, бути погоджені й взаємозалежні з грошово-кредитною політикою, ціновою політикою, політикою в області страхування, валютною політикою держави
Багатоваріантність	Фінансова політика будується з урахуванням можливих змін умов функціонування економіки держави. У сучасних умовах велика увага приділяється розвитку фінансового прогнозування й середньострокового фінансового планування, вони розглядаються як інструмент науково-го передбачення, варіантного аналізу, одержання додаткової інформації при розробці фінансової політики
Урахування внутрішнього становища й міжнародних позицій держави	Фінансова політика держави будується з урахуванням конкуренції на світових ринках. Береться в розрахунок фінансова підтримка власних виробників і експортерів, захист інтересів національних компаній за кордоном, можливість залучення іноземних інвестицій в економіку держави

6. Національні рахунки. Валовий внутрішній продукт. (2003 – 2011рр.) // Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Baldwin R., Wyplosz Ch. (2004). The Economics of European Integration // McGraw-Hill Education. P. 460.

8. De Grauwe (2003). Economics of Monetary Union // Oxford University Press, 5th ed. P. 272.

9. Eichengreen B. (1993). European Monetary Unification // Journal of Economic Literature 31 (3). P. 1321 – 1357.

10. Tumpel-Gugerell G. (2004). Six Years after the Euro: Success and Challenges // Member of the Executive Board of the ECB.

11. Архипов В. М. Стратегический менеджмент : учеб. пособие / В. М. Архипов, О. Р. Верховская, М. А. Соловьев. – СПб. : СПбГУЭФ, 2004.

REFERENCES

Arkhypov, V. M., Verkhovskaia, O. R., and Solovev, M. A. Strategicheskiy menedzhment [Strategic management]. St. Petersburg: SPbGUEF, 2004.

Burtsev, V. V. "Osnovnoy konkurentnyy potentsial strany-sistemy v usloviakh finansovoy transnatsionalizatsii" [The main competitive potential of countries in terms of financial transnationalization]. Finansovyy menedzhment, no. 6 (2001): 3-.

Baldwin, R., and Wyplosz, Ch. The Economics of European Integration: McGraw-Hill Education, 2004.

De Grauwe Economics of Monetary Union: Oxford University Press, 2003.

Eichengreen, B. "European Monetary Unification" Journal of Economic Literature, no. 31 (3) (1993): 1321-1357.

"Natsionalni rakhunky. Valovy vnutrishniy produkt. (2003 – 2011rr.)" [National Accounts. Gross domestic product. (2003 - 2011)]. Ofitsiyniy sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

"Statystychni materialy po stanu derzhavnoho borhu Ukrainy" [Statistical materials on state debt of Ukraine]. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <http://www.minfin.gov.ua>

Tanzi, V. "Fiscal Policy and Fiscal Rules in the European Union" CESifo Forum, no. 3 (2005).

Tumpel-Gugerell, G. "Six Years after the Euro: Success and Challenges" Member of the Executive Board of the ECB (2004).

"Vvedennia ievro: kryterii konverhentsii" [The introduction of the euro: the convergence criteria]. Ofitsiyniy sait IEuropeiskoho soiuзу. http://europa.eu/index_en.htm

Vovchenko, N. G., and Fadeeva, N. V. "Faktoiry razvitiia i sovremennyye tendentsii globalizatsii" [Development factors and current trends of globalization]. Finansovyye issledovaniia, no. 13 (2006): 1-22.